

Samenvatting

Advies Vormgeving van de levenslange gevangenisstraf tot aan het moment van herbeoordeling

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming

De Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna: de RSJ) heeft op 23 juni 2023 op verzoek van de minister voor Rechtsbescherming geadviseerd over de invulling van de levenslange gevangenisstraf tot aan het moment van herbeoordeling. In antwoord op vier concrete adviesvragen formuleert de RSJ enkele aanbevelingen met betrekking tot de detentie van levenslanggestraften en de procedures die voorafgaan aan de herbeoordeling.

Achtergrond van de herbeoordeling van levenslange gevangenisstraf

De herbeoordeling van de levenslange gevangenisstraf hangt samen met het uitgangspunt dat ook levenslanggestraften een perspectief op vrijlating moeten hebben, zoals volgt uit de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Hoge Raad. Dat betekent overigens niet dat een levenslanggestrafte een garantie heeft dat hij op enig moment (voorwaardelijk) in vrijheid wordt gesteld. Daarvan kan pas sprake zijn als verdere onvoorwaardelijke tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf geen redelijk strafrechtelijk doel meer dient.

Op dit moment is in het vereiste perspectief voorzien door een procedure waarbij de minister - namens de Kroon - na 27 jaar detentie beslist of de levenslanggestrafte in aanmerking komt voor ambtshalve gratie. In 2022 adviseerde de RSJ om deze beslissing bij de rechter te leggen. Inmiddels heeft de minister aangekondigd een wetwijziging voor te bereiden die voorziet in een herbeoordelingsprocedure waarbij de rechter beslist over voorwaardelijke invrijheidstelling van levenslanggestraften.

De RSJ realiseert zich dat de levenslange gevangenisstraf slechts wordt opgelegd bij zeer ernstige delicten met grote impact voor slachtoffers en nabestaanden. Daarom zal bij iedere beslissing een balans gezocht moeten worden tussen de belangen van slachtoffers en nabestaanden en die van de levenslanggestrafte. Goede waarborgen voor alle betrokkenen zijn daarbij noodzakelijk.

Invulling detentie en procedures voorafgaand aan de herbeoordeling

Voorafgaand aan de herbeoordeling kan de levenslanggestrafte worden toegelaten tot de zogenaamde re-integratiefase waarin hij zich concreet kan voorbereiden op de herbeoordeling. Een van de adviesvragen betreft de invulling van de detentie voorafgaand aan die re-integratiefase. De overige drie vragen hebben betrekking op verschillende aspecten van de re-integratiefase, namelijk de duur ervan, de beslissing over toelating tot deze fase en de criteria voor toelating. In het advies is de RSJ op deze vragen afzonderlijk ingegaan.

Invulling van de detentie voorafgaand aan de re-integratiefase

Om te voorkomen dat de levenslanggestrafte op het moment van eventuele toelating tot de re-integratiefase verregaand vervreemd geraakt is van het leven buiten de gevangenis en de samenleving, is een bredere invulling van de resocialisatie nodig met betekenisvolle activiteiten. Daarbij moet rekening worden gehouden met de fases die de levenslanggestrafte doormaakt zoals het accepteren van het vonnis, veroudering en de ontwikkeling van de gezondheid.

Dat is een kwestie van maatwerk, wat alleen mogelijk is op basis van goede monitoring van het gedrag en de ontwikkeling van de gedetineerde en de veiligheidsrisico's. Daarom adviseert de RSJ de levenslanggestrafte iedere vijf jaar uitgebreid te laten onderzoeken door onafhankelijke gedragsdeskundigen.

Verlenging van de re-integratiefase

Re-integratie na een lange detentie is een langdurig proces. Dat vereist voldoende tijd om gecontroleerd en stapsgewijs te kunnen wennen aan geleidelijk toenemende vrijheden. De RSJ adviseert daarom de re-integratiefase tenminste vier jaar maar bij voorkeur vijf jaar voorafgaand aan het herbeoordelingsmoment te starten. Deze langere periode is ook van belang om tot een goed onderbouwd advies voor de herbeoordeling te kunnen komen, op grond van voldoende informatie over het gedrag van de levenslanggestrafte en de risico's.

Beslissing over toelating tot de re-integratiefase bij de rechter

Toelating tot de re-integratiefase is een beslissing met groot gewicht voor zowel de levenslanggestrafte als de slachtoffers en nabestaanden. Die worden immers geconfronteerd met mogelijk verleende vrijheden van de gedetineerde. Over toelating tot die re-integratiefase beslist nu de minister, op basis van een zwaarwegend advies van het Adviescollege levenslanggestraften.

De RSJ adviseert om deze beslissing bij de rechter te beleggen, die daarbij het onafhankelijk advies van het Adviescollege levenslanggestraften betreft. De rechter heeft bij uitstek de expertise om alle belangen te wegen en doet dit vanuit een onafhankelijke positie. Daarbij blijft de minister verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van de re-integratie en de beslissingen die in dat kader worden genomen.

Criteria voor toelating tot de re-integratiefase

Het Adviescollege levenslanggestraften adviseert voorafgaand aan iedere beslissing over toelating tot de re-integratiefase. Een van de daarbij gehanteerde criteria betreft 'de impact op de slachtoffers en nabestaanden en in de sleutel daarvan de vergelding'. Omwille van een nauwkeuriger weging adviseert de RSJ dit criterium op te splitsen in twee afzonderlijke criteria: 'vergelding' en 'belangen van slachtoffers en nabestaanden'. Aanpassing van de andere criteria – recidiverisico, delictgevaarlijkheid en het gedrag en de ontwikkeling van de levenslanggestrafte, is volgens de RSJ niet nodig.

Het advies kunt u raadplegen op de RSJ website

